

Toruński

ELEMENTARZ POLSKI

z obrazkami

zastósowany

do potrzeb dzieci
uczących się
w szkołach
tylko
po niemiecku.

TORUŃ.
Druk i nakład
S. Buszczyńskiego

III.

a	ą	b	c	ć	cz	d	dz
A	Ą	B	C	Ć	Cz	D	Dz

dź	dż	e	ę	f	g	h	ch
Dź	Dż	E	Ę	F	G	H	Ch

i	j	k	l	ł	m	n	ń
I	J	K	L	Ł	M	N	Ń

o	ó	p	r	rz	s	ś	sz
O	Ó	P	R	Rz	S	Ś	Sz

t	u	w	x	y	z	ź	ż
T	U	W	X	Y	Z	Ź	Ż

A Ą B C Ć Cz D Dz Dź Dż E Ę F G

H Ch I J K L Ł M N Ń O Ó P R Rz

S Ś Sz T U W X Y Z Ź Ż

Franciszek Poźniak

Toruński

Elementarz Polski

z obrazkami

zastósowany do potrzeb

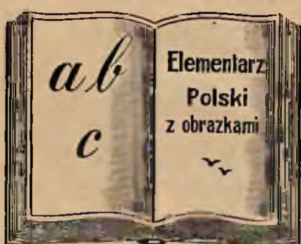
dzieci, uczących się w szkole tylko po niemiecku.

(Wydanie nowe, poprawne i powiększone.)

a *a* a

e *e* e

i *i* i

e i a

 o *o* 𝔬

 u *u* 𝔲

---

y *y* 𝔶

---

a e y i u

---

e y a o e

m *m* m

ma me my mo mu

ma-ma, ma-my, ma-mo.

w *w*

w

wy, wa, we, wo, mo-wa, wy-mo-wa.

l *l* l

le, la, lo, lu, le, la-la, wo-la,
la-ma, la-wa, wo-le, wy-le-wy.

Uwaga: Ucząc liter powyższych, spółgłoskami zwanych, należy baczyć na to, aby nie nazywać litery **m** *em*, lecz tylko **m**, nie powiadać dziecku, że litera **w** nazywa się *wu*, tylko **w**, nie *el*, tylko **l** i t. d.

s *s* 𝔰

so, se, sy, su, so-wy, la-sy,
so-le, su-ma, so-sy, sa-la,
su-my, mo-wa, so-wa, la-sy,
su-sy, mo-le, sa-me, lo-sy,
o-sa, o-sy, o-sa, u-le, u-lu, u-mo-wy,
u-la-ny, u-la-na, u-la-ne, u-mo-wa.

j *j* 𝔧

jo, je, ja, ju, ja-je,
ja-ma, ma-jo-wy,
ma-lu-je-my ja-ja, my-je-my, le-je-my.

h *h* 𝔥

lo, lu, le, la, ho-la, ha-le, ha-sa-my.

z *z* 𝔷

zu, ze, zy, za, ze, za-le-wa, za-su-wa, za mo-je, za-le-je, zu-za, wa-za, wo-zy, wo-zo-wy, za-su-wa, wy-zy-wa, za la-sy, za-wa-li.

n *n* 𝔫

no, ne, na, nu, no, na-mo-wa, na-wo-zi.

r *r* 𝔯

ro, ru, re, ra, ru, ru-ra, ro-la, ro-sa, ra-my, ra-na, ro-wy, ry-je, ry-su-je, ra-zo-wy, ra-no, za-ra-za, wy-ra-zy, mu-ra-wa.

ł ł

ło, łe, ła, łu, ło, łu-na, wo-ły, ła-wa.

f f f

fa, fe, fu, fo, fa, fa-ra, fa-ry,
lu-fa, lu-fy, fa-so-la, fa-la, fu-ra,
fu-ry, fa-lu-je, ła-ny, na-ro-wy.

c c c

co, cu, ca, ce, co,
ca-ry-ca, ce-lu-je.

---

o-na, o-ne, a-le, u-le, u-lu, o-sa, o-so,
o-wa, o-we, o-na, on, u-le, o-sa, os,
no-sy, nos, la-sy, las, lo-sy, los, so-sy, sos,
ma-my, mam, ra-my, ram, sa-ma, sam,
ja-ja, jaj, la-le, lal, sa-le, sal, le-je, lej.

p *p* p

pa, po, pe, pu, pal,
pa-ra, po-le, pa-sy.

b *b* b

be, bo, bu, by, bo-bu, ba-ry, ba-ra-ny,
bo-ro-wy, bal, bok, bas, baj, raj, maj.

t *t* t

tu, te, ta, to, ty, ta-ma, ty-le,
la-to, to-po-la, ta-ny, ta-ta,
ta-to, ta-ta-ry, ła-ta, lu-ty,
tra, tru, tro, bry, wre, tru-dy,
tra-wa, tron, tro-ny, bry-ła,
wro-na, pra-ca, tru-dy, bro-na, wro-ta,
zra-zy, mro-zy, po-wro-zy, sro-mo-ta,
bra-tu, brat, bru-du, brud, tro-no-wy.

d *d* 𝔡

do, du, dy, de, da-ry, de-ra, mo-da, du-dy, dy-wa-ny, u-do, da-ry, dar, da-ru-je, dru-ty, drut, tru-dy, trud.

k *k* 𝔨

ka, ko, ku, kra, kry, kro-wa, kro-wy, ka-wa, ko-ra-le, ku-la, ku-ra, ko-ty, ko-za, ko-wa-le, na-u-ka, ko-ma-ry.

g *g* 𝔤

ga, go, gu, gaj, a-ga-ta go-tu-je, pa-pu-ga, na-ga-na, gra-dy, dro-ga, no-ga, gra-dy, ga-wro-ny.

---

gar-by, garb, kar-by, karb, far-by, farb.

za-jąc *ą*

są, mą, łą, rą, bą,

łą-ka, łą-ki, ką-kol, ką-ko-le, trą-ba, mą-ka, wą-sy, o-sy la-ta-ją, za-ją-ce, na łą-ce mo-ty-le la-ta-ją, i-le, i-dą, i-ma-my, sto-i-my, na-u-ka, bą-ki.

zę-by *ę*

zę, wę, mę, bę, dę, rę-ka, kę-pa, gę-ga, bę-dę, sę-py, mę-ka, kę-dy, wę-da.

koń *ń*

goń, woń, słoń, dłoń, słoń-ce, leń, goń-ce,

o-koń, ja-błoń, koń sto-i na łą-ce, broń.

Ża-ba *ż*

ża, że, ży, żu, ży-to,
no-że, żo-na, ża-ło-ba, żo-na-ty, że-la-zo.

rze-pa *rz*

rza, rze, rzo, rzy, rze-ka,
rze-pa, rze-py, grze-bień,
mo-rze, grzy-by.

Sza-fa *Sz* sch

sza, sze, szy, szu, du-sza,
ko-szu-la, pa-ła-sze, szo-sa,
ka-sza, sza-ty, szy-ba, szał,
szal, ma-szy-na, ze-szyt,
ża-by ży-ją na łą-ce, mo-rze ma sło-ną
wo-dę, ka-pe-lu-sze są o-krą-głe, li-na.

cz *Cz* tſch

cze, czo, czu, czy, cza,
czę, czą, czy, czap-ka,
czo-ło, o-czy, cza-sy, be-czy, tę-cza.

ch *ch* ch

cha, che, chy, chu, cho, chę,
mu-cha, u-cho, o-rze-chy,
cha-ta, cho-ro-ba, chro-my, chrzest.

dzba-nek *dz*

nę-dza, sa-dze, ry-dze, rdza,
sę-dzia są-dzi, ku-ry cho-dzą.

---

dżu-ma *dż*

dża, dże, dżo, dży, dża, dżu, dżu-ma.

stół ó

mół, mól, lód, nóż, wóz.

cie-ię ci

ci-cho, cia-ło, bo-cian.

si	sia-no, się-ga, sio-ło, sie-je,
zi	zię-ba, zio-ła, ziar-no, zie-le,
ni	nie-sie, nie-my, nia-nia, nie-bo,
mi	mie-li, mio-ta, su-mie-nie, mi,
bi	bie-da, bie-gun, bia-ły, biel-mo,
pi	pią-tek, pies, pie-ce, chło-piec,
wi	wie-zie, wia-nek, wie-ża, wiąz,
fi	fio-łek, o-fia-ra, fi-gle, ob-fi-to,
gi	gieł-da, gię-ty, na-gie, ma-giel,
ki	kie-sa, kiel-nia, kie-dy, kierz,
dzi	sie-dzi, dzia-du-nio, dziu-ra.

Świe-ca *ś*

noś, koś, ryś, ślub, bryś, ło-soś,
ka-raś, świę-to, śli-mak, śro-da,
za-pal świe-cę, śmi-gi są u mły-nów.

dź *dź*

ła-będź, go-ło-ledź, cze-ladź, dźwię-czny.

gwó**ź**dź *ź*

ga-łąź, źre-bię, źre-ni-ca, śledź,
wo-źni-ca, ko-źlę, no-we źró-dło,
bli-źnię-ta, ko-źlę-ta są ma-łe ko-zy.

---

pie-karz pie-cze, sę-dzia są-dzi, ziar-no
kieł-ku-je, wo-da ze źró-dła chło-dna.

koś**ć** *ć*

leć, kryć, bać, pluć, ćwi-kła, wil-goć.

---

rę-ce są ma-łe, la-to go-rą-ce, ma-my ręce i no-gi, wo-ły ma-ją ro-gi, ra-ny bo-lą, ko-wa-le ku-ją, so-wy hu-ka-ją, pi-ła ma zę-by, ró-ża ma mi-łą woń, wóz ma oś, o-koń ży-je w je-zio-rze, pusz-cza-my bań-ki my-dla-ne, ło-soś, u-miem grać w pił-kę, idź do szko-ły.

---

x-ks *x-ks* 𝔵

---

bądź po-słu-szny, idź zło-to do zło-ta, miej li-tość nad u-bo-gi-mi, źre-bię ska-cze, tra-wa ro-śnie na łą-ce, sto-lik sto-i przy ścia-nie, źró-dło jest czy-ste, czy u-miesz grać w pił-kę?

łyż-ką bie-rze-my po-tra-wy do ust, dzie-cię u-czy się, sło-wik śpie-wa, na su-chą ro-lę po-trze-bny deszcz, ła-bę-dzie pły-wa-ją, wiatr hu-czy, nie-bo by-ło dziś gwia-ździ-ste, wilk jest zwierz dra-pie-żny, świe-ca pa-li się ja-sno, gą-sie-ni-ca ob-ja-da li-ście.

---

wlazł ko-tek na pło-tek i mru-ga, pię-kna to pio-sen-ka nie dłu-ga, wlazł pie-sek w o-wie-sek i szcze-ka, a za-jąc słu-cha-jąc u-cie-ka, wlazł ku-rek na mu-rek i pie-je, a to-mek z ku-re-czka się śmie-je.

---

oj-ców mo-wę czcić na-le-ży, kto ra-no wsta-je te-mu pan bóg da-je, grze-czne dzie-ci ży-ją w zgo-dzie, zgo-da bu-du-je nie-zgo-da ruj-nu-je, kto się wsty-dzi oj-ców mo-wy ma ro-zum nie-zdro-wy, kto się wy-prze oj-ców wia-ry nie u-ni-knie pie-kieł ka-ry, ską-py dwa ra-zy tra-ci.

II.

i u w j y l ł b t

i u w j y l ł b t

Uwaga: Należy każdą głoskę pisać z osobna, po kilkanaście lub kilkadziesiąt razy, według potrzeby; potem wszystkie głoski, każdą po kilka razy; nakoniec po jednym razie i przeczytać, co napisano.

---

li, tu, by, ty, bi-li,
bi-ły, bił, bij, by-
li, by-ły, był, wy-
ły, wył, wyj, wi-li,

---

n m r p h

n m r p h

---

mi, mu, my, mu-li, mu-
ły, my-li, my-ły, mył,
myj, ry-li, ry-ły, rył,
ryj, pi-li, pi-ły, pił,
pij, lu-bi, lu-bi-my,

Uwaga: **Każdy wyraz odpisać po 5, 4, 3, 2 razy, nakoniec po jednym razie.**

---

e é ę o ó a ą

e é ę o ó a ą

---

d g

d g

u-do, de-ra, ra-da, ja-dą,
i-dą, do-my, lą-dy, go-
dy, no-ga, ro-gi, wa-ga,
ma-gi-na, ja-go-dy, u-
pa-da, ło-dy-ga.

k c ch

k *c ch*

ce-py, cy-na, ce-bu-la,
po-li-ca, ta-ca; u-cho, mu-
cha, cha-ta, cho-mą-to,
cho-le-wa, cho-ro-ba.

Uwaga: **Każdy wyraz odpisać po 5, 4, 3, 2 razy, nakoniec po jednym razie.**

s z **f**

s z *f*

---

fi-ga, fu-ra, fa-ry-na,
fi-gu-ra, fu-zy-a, su-fi-
ty, fa-ry-na, fi-la-ry.

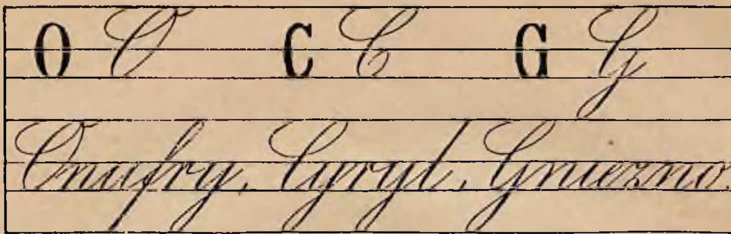
ż rz sz cz

ż rz sz cz

---

ch dz dż

ch dz dż

O-nu-fry, Cy-ryl, Gnie-zno.

Od złe-go dłu-żni-ka bierz i ple-wy.

O-szczę-dzaj swo-je, że-byś cu-dze-go nie pra-gnął.

O-ku-la-ry. Cy-na-mon.

Co to-bie nie mi-ło, te-go dru-gie-mu nie czyń.

Czas u-tra-co-ny ni-gdy nie wró-ci.

Choć u-bo-go, by-le chę-do-go.

Cho-re-mu za-wo-łaj księ-dza i do-kto-ra.

Ga-ze-ta po-da-je no-wi-ny.

Gło-dne-mu chleb na my-śli.

Głód naj-le-psza przy-pra-wa.

Grzy-by ro-sną po de-szczu.

Odpisuj każdą dużą głoskę po kilkanaście lub kilkadziesiąt razy, każde imię po kilka razy, każde pisane zdanie raz lub też kilka razy!

S *S* T *T* F *F*

Stefan, Toruń, Floryan.

Ste-fan, To-ruń, Flo-ry-an.

Sło-wa-mi mi-ski się nie na-peł-ni.

Trze-ba wię-cej słu-chać, niż mó-wić.

Fo-ra ze dwo-ra! Fi-gu-ra.

Szko-da nie tu-czy, lecz ro-zu-mu u-czy.

Zgo-da bu-du-je, nie-zgo-da ruj-nu-je.

Kto ra-no wsta-je, te-mu Pan Bóg da-je.

Pra-cu-ją-ce-mu Pan Bóg do-po-ma-ga, a pró-żnia-ka bie-da sma-ga. Sta-ra to pra-wda.

Stolarz hebluje. Ślusarz piłuje. Trawa rośnie. Trębacz trąbi. Furman wozi. Farbiarz farbuje. Słowik

P *P* B *B* R *R* U *U*

Pan Bóg, Rozalia, Urban.

Pan Bóg, Ro-za-li-a, Ur-ban.

Pie-czo-ne go-łąb-ki nie przyj-dą sa-me do gąb-ki.

Bo-ga wzy-waj, a rąk przy-kła-daj.

Ro-dzi-ców szanuj, a Bóg ci po-bło-go-sła-wi.

U-bó-stwo jest na-gro-dą pró-żnia-ka.

Ro-zu-mu nie ku-pisz na tar-gu.

Piołun gorzki. Pan Bóg sprawiedliwy. Róża jest czerwona. Ulica przestronna. Ciernie jest kolczyste. Ołówek ciężki. Głowa okrągła. Słup prosty. Trzcina gibka.

I *I* J *J* H *H* K *K*

Ida, Jan, Helena, Kasper.

I-da, Jan, He-le-na, Ka-sper.

I w Pa-ry-żu głu-pi ro-zu-mu nie ku-pi.

Ja-ka pra-ca, ta-ka pła-ca. I-zy-dor.

Chart, któ-ry dwa za-ją-ce go-ni, ża-dne-go nie schwy-ci. Król Jan So-bie-ski.

Kto się sam chwa-li, chwa-ły nie-go-dzien.

Ignacy jest imieniem. Ja-skółka jest ptakiem. Ko-wal jest rzemieślnikiem. Hamburg jest miastem. Pan Bóg jest duchem. Sarna jest zwierzęciem.

A A N N M M

Anna, Noe, Małgorzata.

An-na, No-e, Mał-go-rza-ta.

A-ni w Pa-ry-żu nie zro-bią z o-wsa ry-żu.
Nie od ra-zu Kra-ków zbu-do-wa-no.
Nie-bez-pie-czeń-stwa u-czą na-bo-żeń-stwa.
Mi-ła pra-ca, cho-ciaż tru-dna, by-le nie da-re-mna. Mi-ko-łaj Ko-per-nik, Po-lak.

L L Ł Ł D D

Ludwik, Łucya, Dominik.

Lu-dwik, Łu-cy-a, Do-mi-nik.

Le-pszy rydz, jak nic. Le-dó-chow-ski.
Ła-twiej ko-mu ra-dzić, niż do-po-módz.
Dość po-do-bać się do-brym lu-dziom.

Z Z W W E E

Zofia, Weronika, Europa.

Zo-fi-a, We-ro-ni-ka, Eu-ro-pa.

Zło-ta na-być mo-żna, a-le ro-zu-mu i za pie-nią-dze nie ku-pisz.

W złe ser-ce duch Bo-ży nie wcho-dzi.

Kto ra-no wsta-je, te-mu Pan Bóg da-je.

Bez o-cho-ty nie-spo-re ro-bo-ty.

Zgo-da bu-du-je, nie-zgo-da ruj-nu-je.

Kto oj-czy-stą mo-wę spo-dli,
Pró-żno się do Bo-ga mo-dli,
Kto się oj-ca, ma-tki wsty-dzi,
Tym Pan Bóg się brzy-dzi.

Uwaga. W języku polskim każde słowo piszemy tak, jak je poprawnie wymawiamy. Wielkich liter używamy tylko po kropce i wogóle na początku zdania, oraz w imionach własnych t. j. nazwach osób, miast, rzek i t. d. Po **g, k, l** pisze się **i** a nigdy **y**, np. długi, krótki, lina. Piszemy zwykle gie, a zawsze kie, sia, sie, si, sio, siu, nie, ciu, zio, dzia i t. p., zamiast ge, ke, śa, śe, śi, śo, śu, ńe, ću, źo, dźa i t. p. Na końcu wyrazu piszemy zawsze **y** a nigdy **i**, jeżeli wyraz oznacza czynność, a zaś **i**, jeżeli oznacza środek, narzędzie czynności n. p. bijemy młotami, wozimy wozami, patrzymy oczami i t. p. Gramatyka polska i słownik pouczają dokładniej, jak każde słowo pisać należy. Przecinkowanie czyli interpunkcya w języku polskim podobna jest do niemieckiej.

Modlitwa Pańska.

Oj-cze nasz, któ-ryś jest w nie-bie-siech! Święć się I-mię Two-je. Przyjdź kró-le-stwo Two-je. Bądź wo-la Two-ja, ja-ko w nie-bie tak i na zie-mi. Chle-ba na-sze-go po-wsze-dnie-go daj nam dzi-siaj i od-puść nam na-sze wi-ny ja-ko i my od-pu-szcza-my na-szym wi-no-waj-com. I nie wódź nas na po-ku-sze-nie, ale nas zbaw o-de złe-go. A-men.

Pozdrowienie Anielskie.

Zdro-waś Ma-ry-o, ła-skiś peł-na, Pan z To-bą. Bło-go-sła-wio-naś Ty mię-dzy nie-wia-sta-mi i bło-go-sła-wion o-woc ży-wo-ta Two-je-go Je-zus. Świę-ta Ma-ry-a Ma-tko Bo-ża! módl się za na-mi grze-szny-mi te-raz i w go-dzi-nę śmier-ci na-szej. A-men.

Skład Apostolski.

Wie-rzę w Bo-ga Oj-ca wszech-mo-gą-ce-go, Stwo-rzy-cie-la nie-ba i zie-mi; i w Je-zu-sa Chry-stu-sa, Sy-na Je-go je-dy-ne-go, Pa-na na-sze-go, któ-ry się po-czął z Du-cha świę-te-go, na-ro-dził się z Ma-ryi Pan-ny; u-mę-czon pod Pont-skim Pi-ła-tem, u-krzy-żo-wan, u-marł i po-grze-bion; zstą-pił do pie-kłów, trze-cie-go dnia zmar-twych-wstał; wstą-pił na nie-bio-sa; sie-dzi na pra-wi-cy Bo-ga Oj-ca Wszech-mo-gą-ce-go; ztam-tąd przyj-dzie są-dzić ży-wych i u-mar-łych. Wie-rzę w Du-cha świę-te-go, świę-ty Ko-ściół po-wsze-chny, Świę-tych ob-co-wa-nie, grze-chów od-pu-szcze-nie, cia-ła zmar-twych-wsta-nie i ży-wot wie-czny. A-men.

Dziesięcioro Bożego przykazania.

Jam jest Pan Bóg twój, któ-rym cię wy-wiódł z zie-mi E-gip-skiej, z do-mu nie-wo-li.

1. Nie bę-dziesz miał Bo-gów cu-dzych prze-de-mną.
2. Nie bę-dziesz brał i-mie-nia Pa-na Bo-ga Twe-go na-da-re-mno.
3. Pa-mię-taj, a-byś dzień świę-ty świę-cił.
4. Czcij oj-ca twe-go i ma-tkę two-ję, a-byś dłu-go żył i a-by ci się do-brze po-wo-dzi-ło na zie-mi.
5. Nie za-bi-jaj.
6. Nie cu-dzo-łóż.
7. Nie kra-dnij.

8. Nie mów prze-ciw bli-źnie-mu twe-mu fał-szy-we-go świa-de-ctwa.

9. Nie po-żą-daj żo-ny bli-źnie-go twe-go.

10. Nie po-żą-daj do-mu bli-źnie-go twe-go, a-ni ro-li, a-ni słu-gi, a-ni słu-że-bni-cy, a-ni wo-łu, a-ni o-sła, a-ni ża-dnej rze-czy, któ-ra je-go jest.

Pięć przykazań kościelnych.

1. Po-sta-no-wio-ne od Ko-ścio-ła Bo-że-go dni świę-te świę-cić.

2. Mszy świę-tej w nie-dzie-lę i świę-ta z po-win-ną u-czci-wo-ścią i na-bo-żeń-stwem słu-chać.

3. Czter-dzie-sto-dnio-wy post, su-che dni i in-ne dni po-stne na-ka-za-ne za-cho-wy-wać; nad-to w piąt-ki i so-bo-ty od mię-sa się wstrzy-my-wać.

4. Przy-naj-mniej raz w rok spo-wia-dać się przed ka-pła-nem po-sta-no-wio-nym i naj-święt-szy sa-kra-ment Oł-ta-rza o-ko-ło Wiel-kiej-no-cy w ko-ście-le pa-ra-fi-al-nym przyj-mo-wać.

5. W cza-sach za-ka-za-nych we-se-la nie spra-wo-wać.

Sześć prawd,

które każdy chrześcianin pod utratą zbawienia wiecznego powinien wiedzieć i wierzyć.

1. Że jest je-den Bóg, któ-ry wszy-stko stwo-rzył, u-trzy-mu-je i rzą-dzi. — 2. Że Bóg jest spra-wie-dli-wym Sę-dzią, któ-ry do-bre na-gra-dza, a złe ka-rze, je-źli nie w tem, to w przy-szłem ży-ciu. — 3. Że w Bó-stwie są trzy o-so-by: Bóg Oj-ciec, Syn Bo-ży i Duch świę-ty. — 4. Że dru-ga o-so-ba Bó-stwa sta-ła się czło-wie-kiem dla zba-wie-nia na-sze-go. — 5. Że ła-ska Bo-ska do zba-wie-nia jest po-trze-bna. — 6. Że du-sza ludz-ka jest nie-śmier-tel-na.

Dwoje przykazania miłości.

Bę-dziesz mi-ło-wał Pa-na Bo-ga twe-go ze wszyst-kie-go ser-ca twe-go i ze wszyst-kiej du-szy two-jej, i ze wszyst-kiej my-śli two-jej, i ze wszyst-kich sił two-ich, a bli-źnie-go twe-go, ja-ko sie-bie sa-me-go.

Mieczysław Pierwszy i Bolesław Chrobry.

Pan Bóg stworzył rozmaite narody, które różnią się zwyczajami i językiem. Anglicy mówią po angielsku, Włosi po włosku, Francuzi po francusku, Szwedzi po szwedzku, Rosyanie po rosyjsku, Czesi po czesku, Niemcy po niemiecku, a Polacy po polsku. Niemiec, choć się nauczy po francusku,

nie przestaje być Niemcem, a kto urodził się z polskich rodziców, pozostaje Polakiem, choćby się w szkole i między ludźmi nauczył jaknajlepiej mówić po niemiecku.

Polacy mieszkają od niepamiętnych czasów w krainach między morzem Czarnem i Bałtyckiem (Ostsee), nad rzekami: Wisłą, Wartą, Odrą, Niemnem, Dźwiną, Dnieprem i Dniestrem. Ważniejsze miasta w ziemiach polskich są: Gdańsk (przeszło 140 tysięcy mieszkańców), Lębork, Chojnice, Toruń, Olsztyn, Ełk, Bydgoszcz, Gniezno, Poznań (około 120 tysięcy mie-

szkańców), Wrocław przeszło 450 tysięcy mieszkańców, Opole, Bytom, Kraków (około 100 tysięcy mieszkańców), Lwów (około 160 tysięcy), Warszawa (przeszło 800 tysięcy mieszkańców), Wilno i t. d. W niektórych miastach usadowiło się dużo Niemców, ale Kraków, Lwów i Warszawa są czysto polskie, a Gniezno, Poznań i t. d. przeważnie polskie.

Polska była przez długie wieki potężnem państwem, które powstało przeszło tysiąc lat temu.

Pierwszym chrześcijańskim monarchą, czyli królem polskim był Mieczysław Pierwszy, który za sprawą swej żony Dąbrówki, córki króla czeskiego, prawd wiary świętej nauczony, przyjął chrzest święty w mieście Gnieźnie r. 965. Sprowadził on do Polski misyonarzy, którzy ochrzcili cały naród. Mieczysław założył zaraz biskupstwo w Poznaniu i wybudował dużo kościołów, którym nadał wielkie dobra. Siostra Mieczysława, Adelajda, ochrzcona razem z bratem, zostawszy żoną króla węgierskiego Giejzy, który był poganinem, nawróciła na świętą wiarę chrześciańską męża i cały naród jego.

Po Mieczysławie Pierwszym, który umarł w r. 992, nastąpił syn jego Bolesław Chrobry czyli dzielny. Bolesław Chrobry założył arcybiskupstwo w Gnieźnie, a biskupstwa w Krakowie, Wrocławiu i w Kołobrzegu (Kolberg w dzisiejszej Pomeranii). Pierwszym arcybiskupem gnieźnieńskim, któremu podlegały także ziemie nad morzem Bałtyckiem, po obydwóch brzegach Wisły, między Toruniem i Gdańskiem, był św. Wojciech, cioteczny brat Bolesława Chrobrego. Świątobliwy arcybiskup chciał nawrócić Prusaków, którzy byli jeszcze poganami, ale naród ten zamordował go okrutnie. — Król polski wykupił ciało świętego męczennika, płacąc złotem tyle, ile ważyło ciało, i złożył je w katedrze gnieźnieńskiej, gdzie dotąd spoczywa. Bolesław Chrobry prowadził wiele wojen, bił Rusinów, Niemców, Prusaków i różnych pogan. Za jego rządów granice Polski sięgały od Kijowa aż po Lipsk i Berlin. Cesarz niemiecki Otton, chcąc poznać tak potężnego króla, odwiedził Bolesława w Gnieźnie i był przez niego przyjmowany z wielkim przepychem.

Umarł Bolesław Chrobry w r. 1025 i pogrzebany został w katedrze poznańskiej, w złocistej kaplicy, gdzie także spoczywa ojciec jego. Na grobach tak zasłużonych królów wystawiono wspaniały pomnik. Mieczysław, na znak, że zaprowadził w Polsce chrześcijaństwo, wskazuje prawą ręką na krzyż, który dzierzy w lewej, a Bolesław, jako wielki wojownik, oparł rękę na mieczu.

Po Bolesławie Chrobrym istniało państwo polskie jeszcze niemal 800 lat. Polska kwitła i rozwijała się wspaniale. Miała tak znakomitych uczonych, że sława ich napełniła świat cały.

Polakiem był także Mikołaj Kopernik, który dnia 19. lutego 1473 roku urodził się w Toruniu, uczył się w akademii w Krakowie, a umarł, jako kanonik, na Warmii w maju r. 1543 i pochowany jest w katedrze fromborskiej. Miasta w Polsce, a zwłaszcza Gdańsk, Toruń, Poznań, Kraków, Waszawa i inne były bardzo ludne i odznaczały się bogactwem. Długo była Polska najpotężniejszem państwem w Europie. Nawet książęta pruscy, przodkowie późniejszych królów pruskich i cesarzów niemieckich, jako panowie Królewca i Mazur byli aż do roku 1660 podwładnymi królów polskich i składali im na rynku krakowskim przysięgę wierności. Miała Polska znakomitych królów i wojowników, którzy uważali sobie za obowiązek, bronić Europy i chrześcijaństwa przed różnem pogaństwem, a zwłaszcza przed Turkami i Tatarami. Kiedy Turcy chcieli podbić Niemców i zmusić ich do przyjęcia mahometańskiej wiary, wysłał ówczesny cesarz niemiecki Leopold posła do króla polskiego Jana Sobieskiego z prośbą o pomoc. Także Ojciec święty prosił króla przez osobnego posła, aby ratował Niemców od niewoli tureckiej. Jan Sobieski, chociaż nie ufał Niemcom, choć go przed nimi ostrzegał król francuski, dał się uprosić: zebrał swoje rycerstwo, wśród którego było także wielu pochodzących z Kaszub, pośpieszył przeciw Turkom i pobił ich na głowę pod Wiedniem w r. 1683.

Przelewając tak ciągle krew w obronie chrześcijaństwa, wojując z poganami, nie mieli Polacy czasu na zabezpieczenie granic swoich od strony państw chrześcijańskich. I stało się przed stu przeszło laty, że Niemcy i Rosyanie najechali Polskę i podzielili jej ziemię między Prusy, Austryę i Rosyę. Polacy wszędzie, także w Gdańsku i w Toruniu, bronili się dzielnie, ale trudno jednemu trzech zwyciężyć. Niema więc dziś państwa polskiego, ale żyje naród polski, to jest ludzie mówiący i czujący po polsku, kochający polską wiarę, polską mowę, polską ziemię i polskie zwyczaje. Nie ma dziś Polska własnego króla, bo ziemie polskie podlegają monarchom Prus, Austryi i Rosyi, ale mamy lud polski, polskie mieszczaństwo, polską szlachtę, polskich hrabiów i książąt, poetów, uczonych, profesorów, polskich księży, biskupów i kardynałów. W ziemiach polskich pod berłem cesarza austryackiego używają Polacy wszelkich swobód. We wszystkich sądach i urzędach mówi się tam po polsku. W szkołach ludowych, w gimnazyach i w akademiach uczą nauczyciele i profesorowie wszystkich umiejętności w języku polskim.

Kto chce dowiedzieć się więcej od dawnej Polsce, o polskich królach i wojownikach, niech sobie kupi lub zapisze »Dzieje narodu polskiego«. — Co się dziś dzieje w różnych ziemiach polskich, można się doczytać w polskich gazetach.

Adam Mickiewicz.

Naród polski ma bardzo bogate piśmiennictwo czyli literaturę. Najsławniejszym poetą polskim był Adam Mickiewicz, który urodził się dnia 24. grudnia roku 1798 w Nowogródku na Litwie, a umarł dnia 26. listopada roku 1856 w Turcyi.

Najważniejsze dzieła Mickiewicza są: Pan Tadeusz, Dziady, Konrad Wallenrod, Grażyna, Ballady i romanse, Sonety krymskie, Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego.

Obok Mickiewicza wsławili się jako poeci: Słowacki, Krasiński, Zaleski; z dawniejszych zaś Jan Kochanowski i Krasicki, z nowszych Asnyk, Konopnicka i inni. Najsławniejszym pisarzem powieści jest Henryk Sienkiewicz.

Westchnienia i ofiarow...

Jezu cichy i pokornego Serca, uczyń serce moje we... Serca Twego.

Aniele Boży, Stróżu mój, mnie Tobie poleconego z miłosierdzia Bożego, oświecaj, strzeż, prowadź i rządź mną. Amen.

Maryo, strzeż serca mego! — O Jezu, nie wychodź z niego! — Póki mi tchu, życia stanie, — Nie opuść mnie Jezu Panie!

O Józefie! ratuj nas, — w życiu, śmierci, — w każdy czas!

Jezus, Marya, Józef, Wam oddaję serce, ciało i duszę moję. Amen.

Aniele Stróżu mój, — Ty zawsze przy mnie stój: — Rano, w wieczór, we dnie, w nocy — Bądź mi zawsze ku pomocy!

Boskie Serce Jezusa, bądź mojem zbawieniem! — Słodkie Serce Maryi, bądź moją miłością!

Królowo Serca Jezusowego, wstaw się za nami! — Św. Józefie, Przyjaciele Serca Jezusowego, przyczyń się za nami!

Chwała i dziękczynienie bądź w każdym momencie — Jezusowi w Najświętszym, Boskim Sakramencie!

Liczby.

1	jedno,	16	szesnaście,
2	dwa,	17	siedmnaście,
3	trzy,	18	ośmnaście,
4	cztery,	19	dziewiętnaście,
5	pięć,	20	dwadzieścia,
6	sześć,	30	trzydzieści,
7	siedm,	40	czterdzieści,
8	ośm,	50	pięćdziesiąt,
9	dziewięć,	60	sześćdziesiąt,
10	dziesięć,	70	siedmdziesiąt,
11	jedenaście,	80	ośmdziesiąt,
12	dwanaście,	90	dziewięćdziesiąt,
13	trzynaście,	100	sto,
14	czternaście	1000	tysiąc,
15	piętnaście.	1000000	milion.